

A-19999

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA

J. S A A T

MARKSISMI-
LENINISMI
IDEEDE
LEVIMINE
EESTIS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN

157360

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA
SARI
TEADUSE JA TEHNIKA AJALOOST EESTIS

J. SAAT

MARKSISMI-LENINISMI IDEEDE LEVIMINE EESTIS

543

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

~~23830~~

157360

Pärast möödunud sajandi 60-ndate aastate kodanlikke reforme, pärisorjuse arvukaist igandeist hoolimata, kiirenes Eestis, samuti nagu kogu Venemaal, kapitalismi arenemine.

Eestis oli umbes 1100 saksa paruni mõisa, mis võtsid enda alla üle poole kogu maast (Eestimaa kubermangus — kuni kaks kolmandikku). Mõisnikud pidasid visalt kinni feodaalsetest ekspluateerimisvormidest. Nii oli Põhja-Eestis üsegi XX sajandi algul 18% renditalupidajatest mõisnikega naturaal- ja teorendi suhetes. Kuid tootlike jõudude edasiarenemine sundis mõisnikke üle minema kapitalistlikele majapidamiseetodeile. Otsides rahalisi sissetulekuallikaid, olid nad sunnitud osa maad talupoegadele päriseks müüma. Sajandi lõpuks oli Eestimaal müüdnud juba 36% taludest. 44% taludest viidi üle raharendile.

Nendes tingimustes kiirenes talupoegade kihistumine. 1881. a. andmete järgi oli Eestis 47 480 talupoega-talumanikku (kulakut ja keskmikku), 57 301 kehvikut ja väikemaa-rentnikku, ning üle 203 000 tootmisvahendeid mitteomava külaelaniku. Töötingimused nii mõisa- kui ka kulakumajapidamistes olid äärmiselt rasked. Ühes maatalupoegade kollektiivses avalduses (1882. a.) kirjeldatakse nende olukorda järgmiselt: peremehed «topivad sulaseid elama 20 inimest ühele ruutsüllale nagu kutsikaid, sunnivad neid nagu tööloomi tegema tapvalt rasket tööd kõlbmatu toidu juures... Töö eest on lubatud ka tasu, kuid... ainult harvadel juhtudel antakse see tööpeolest kätte.»

Tööstuse hoogne arenemine algab pärast 1870. aastat, kui tööstuskeskus Narva ning Tallinna ja Paldiski sadamad said raudteeühenduse Peterburiga. Möödunud sajandi 70—80-ndail aastail ehitatakse veel rida raudteid. Tööstusettevõtete arv, kus töötas 16 ja enam töolist, kasvas

33-ilt 1879. aastal 58-le 1894. aastal ja 95-le XX sajandi algul. Tööliste arv suurtes ettevõtetes tõuseb selleks ajaks 26 000-le. Esimese maailmasõja algul oli Eestis juba 70 000 tööstus- ja ehitustöölisi (1 miljonilise elanikkonna juures). Tööliste kontsentratsioon oli Eesti tööstuses kõrge: 500 ja enam töölisega ettevõtetes töötas ligi 65% kõigist töölistest.

Tööliste olukord oli äärmiselt raske. 70-ndail aastail kestis tööpäev tavaliselt 14 tundi. Tekstiilitöölise töötasu oli näiteks 7—9 rbl. kuus (naistööliste ja laste töötasu oli veelgi madalam). Trahvid, rasked elu-olulised tingimused, alatised töötasu kinnipidamised, sagedasti aga selle väljamaksmine administratsiooni poolt valmistatud rahamärkide (jarlõkkide) näol, mille eest võis osta ainult vabrikupoest, administratsiooni piiramatu omavoli, — kõik see süvendas tööliste rasket olukorda.

Eesti rahvas, samuti kui tsaari-Venemaa teiste rahvuslike piirimaade rahvad, ägas raske rahvusliku ikke all, kusjuures siin rõhused rahvast mitte ainult tsaari ametnikud, vaid ka balti-saksa parunid.

Kapitalistliku suurtööstuse arenemisega esilekerkinud tööliklass osutus selleks jõuks, kes oli võimeline rõhumist ja ekspluateerimist hävitama. 50-ndate ja 60-ndate aastate ülestõusud ning rahutused olid viimasteks suurteks talurahva stiihilisteks väljaastumisteks. 70—80-ndaist aastaist alates hakkab revolutsioonilises liikumises otsustavat osa etendama tööliklass.

Tööliklassi esimesteks suurteks väljaastumisteks Eestis olid: Kreenholmi Manufaktuuri — tsaari-Venemaa suurima tekstiiliettevõtte — tööliste streik 1872. aastal, Kreenholmi Manufaktuuri, Narva Kalevivabriku ja Zinovjevi Masinaehitustehase tööliste üldstreik 1882. aastal ja Kunda Tsemenditehase tööliste streik 1883. aastal. Peale selle oli 70—80-ndail aastail veel rida väiksemaid streike.

Need streigid taotlesid peamiselt majanduslikke eesmärke ja nad suruti sõjaväe poolt maha. Kuid nad aitasid koguda revolutsioonilise võitluse kogemusi, süvendasid tööliste ühistunnet ja tugevdasid nende usku oma jõesse. Kõikides nendes streikides tuli ilmsiks tihe võitlusliit eesti ja vene tööliste vahel, kes ühiste nõudmistega astusid välja vabrikantide vastu. Juurdlus näitas Narva tööliste sidet Peterburi ja teiste Venemaa tööstuskeskuste töölistega.

Samal perioodil hakkavad tekkima esimesed revolutsioonilised tööliste ja intelligentsi ringid. Esimene meile teada olev töölisring tekkis 1875. aastal Kreenholmi Manufaktuuris. Selle ringi liikmed lugesid ja levitasid illegaalset kirjandust, mida saadi Peterburist. Ring hävitati tsaari sandarmite poolt samal aastal. Läbiotsimisel leiti 18 mitmesugust «keelatud raamatut», peamiselt narodnikute väljaandeid ja üks Tšernõševski raamat, kuid nende hulgas puudus veel marksistlik kirjandus.

80-ndail aastail tekivad Eestis üksikud narodnikute ringid. Tartu ülikoolis oli olemas «Narodnaja Volja» organisatsioon, mis levitas narodniklikku kirjandust.

Demokraatlik ajaleht «Virulane», mis ilmus Tallinnas aastail 1882—1888, hakkas esimesena Eestis oma veergudel järjekindlalt käsitlema töölistiksimust. «Virulane» suleti «sotsialismi propaganda» pärast, kuid oleks liialdus öelda, et see ajaleht propageeris juba marksismi. 80-ndail aastail tekkis Tallinnas Martna-Burlandi ring, kus loeti Saksa sotsialistlikku kirjandust, kuid see ring hoidus kaugele töölisliikumisest.

80-ndail aastail andis balti sakslane Bark Šveitsis välja sõnades sotsialistlikku, kuid sisuliselt reaktsioonilist ajalehte «Der Baltische Föderalist», mis tahtis lahutada ääremaae rahvaid Venemaa revolutsioonilisest liikumisest.

90-ndail aastail tekkisid esimesed marksistlikud ringid ka Tartus ja hakkas levima marksistlik kirjandus. Tartu marksistlikele ringidele panid aluse vene üliõpilased, kes olid siia tulnud teistest Venemaa ülikoolidest. Ka marksistlikud ringid Tartus ei olnud seotud töölisliikumisega. Tartu marksistlike ringide tähtsus seisis selles, et nad andsid hävitava löögi narodnikluse mõjudele. Samuti avaldasid nad mõju mõnede eesti progressiivsete haritlaste, nagu kirjanik Ed. Vilde ja viiulikunstnik E. Sõrmuse, maailmavaate kujunemisele. Möödunud sajandi lõpul ja käesoleva algul avaldas tuntud demokraatlik kirjanik Eduard Vilde oma romaanid «Külmale maale», «Raudsed käed», «Astla vastu», «Mahtra sõda», milledes otseselt ei propageerita marksismi, kuid paljastatakse kapitalistliku korra paiseid, näidatakse ühiskonna jagunemist antagonistlikesse klassidesse.

Möödunud sajandi 90-ndail aastail tekkis Tartus nn. «legaalsete marksistide» rühmitus, millesse kuulusid M. Martna, R. Aavakivi, J. Jürgens ja teised haritlased,

kes avaldasid artikleid legaalses ajalehtedes ja ajakirjades. Mõned selle rühmituse liikmed kaitsesid materialistlikku maailmavaadet (R. Aavakivi «Darwini õpetus ja tema Eesti sugust vastased») kodanlike vaimupimestajate ja pappide vastu, kelle vihasemateks hääletorudeks olid ajaleht «Postimees» ja ajakiri «Linda». Nimetatud rühmituse kätte läks 1900. a. ajakiri «Rahva Lõbuleht». Sajandi lõpul «legaalsete marksistide» rühmitus lagunes. Neist M. Martna, olles läinud tagasi Tallinnasse, hakkas koos A. Burlandiga arendama «ökonoomismi» võitluses revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatlike töölisringide vastu.

Mõne Tartu «legaalse marksisti» tegevus aastail 1890—1900 kandis progressiivset iseloomu, kuivõrd nad levitasid materialistlikku maailmavaadet ja võitlesid pappide idealistliku maailmavaate vastu.

Eesti natsionalistlik kodanlus, kuigi tal sel ajal oli töösuses alles tähtsusetu positsioon, nägi endale töölisliikumises, eriti marksismi ideede levimises, tohutu suurt hädaohtu. Tööliste esimestele väljaastumistele reageeris kodanlike natsionalistide häälekandja «Postimees» terava vaenuga, kutsudes riigivõimused üles liikumist halastamatult maha suruma. 1903. aastal ilmus kalendris «Sirvilauad» artikkel «Materialism — aineiline ilmavaade», milles püütakse materialismi kõigiti maha teha ja ülistatakse idealismi. Samal aastal ilmus Tallinnas raamatuke «Sõnumid minevikust ja tulevikust», kus öeldakse, et materialism olevat «üks lõhkuja, ärarikkuja ja umbusu sisse kiskuja väim, ... mis õpetab, et kõik, mis maailmas on, iseenesest, omasarnase kehaliku ollusest on sigenenud». Kodanluse ideoloogid püüdsid tõendada, et Eestis ei ole marksismi levikuks pinda, et klassivastuolusid eestlase-rõhuja ja eestlase-töötaja vahel ei ole olemas. Igal juhul ei saavat need klassivastuolud olla teravad.

Kodanlus püüdis töörahva tähelepanu revolutsiooniliselt võitluselt kõrvale juhtida «üldrahvaliku isetegevusega» põllumeeste seltside, karskusseltside jms. näol. Eesti natsionalistliku kodanluse ideoloogid J. Tõnisson, pastor V. Reiman jt. tegid järjekindlalt maha materialismi, avaldasid oma truualamlike tundeid tsaari isevalitsusele ja saksa parunitele, «põhjendasid» klassirahu ja rahvusliku ühtsuse vajadust.

«Tööliklassi Vabastusvõitluse Liidu» loomine Lenini poolt 1895. aastal leidis üsna pea vastukaja ka Eestis.

1895. aastal tekkis Narvas marksistlik ring, kuhu kuulusid Vassili Filippov, Ivan Gogol, Gustav Blassen jt. ning mis oli «Võitlusliiduga» seotud. Kuid see ring lagunes 1897. aastal areteerimiste tagajärjel. Ei ole kahtlust, et laialdane poliitiline agitatsioon, mida tööliste keskel alustasid Lenini poolt loodud «Võitlusliidud», tungis peale Narva ka teistesse Eesti linnadesse ja töölisasulatesse, kuhu saabus töölisi teistest Venemaa kubermangudest.

Töölisliikumise sotsialismiga ühendamise ja marksistlike organisatsioonide loomise leninliku idee teostas Eestis Lenini ja Stalini õpilane ja võitluskaaslane, ennastsalgav võitleja kommunismi eest Mihhail Ivanovitš Kalinin.

Revolutsioonilise tegevuse pärast saadeti M. I. Kalinin Peterburist Tiflisi, seejärel aga Tallinna, kus ta töötas aastail 1901—1904.

Teel Tallinna peatus M. I. Kalinin Peterburis, kus ta tutvus põrandaaluste ringide tööga. Sealt sai ta Tallinna Raudteetehaste treiali aadressi, kelle korterisse ta asuski elama pärast Tallinna saabumist. See asjaolu tõendab, et Peterburi «Võitlusliidu» liikmetel oli alatine side Tallinnaga. Siin viibisid ka paljud teised väljasaadetud, kellega M. I. Kalinin peagi tutvus.

Algul töötas M. I. Kalinin «Volta» tehases treialina. Tema ümber hakkasid rühmituma väikesed grupid töölisi mitmesugustest vabrikutest, tehastest ja ettevõtetest.

Sotsiaaldemokraatlik agitatsiooni- ja organiseerimistöö Tallinna tööliste hulgas tugevnes märgatavalt pärast Obuhhovi streiki 1. mail 1901. aastal. Osa Obuhhovi kaitsest osavõtjaid saadeti välja Tallinna, paljud neist muutusid M. I. Kalinini poolt organiseeritud töölisringide aktiivseteks liikmeteks.

Samal ajal oli Tallinna välja saadetud osa Moskva ülikooli üliõpilasi, kes olid üliõpilaste demonstratsioonidest osa võtnud. «Tallinna vangla täitus Venemaalt saadetud üliõpilastega,» meenutab M. I. Kalinin. Nad võtsid samuti osa sotsiaaldemokraatlikust liikumisest. Olles «Volta» tehases töötanud ligi aasta, asus M. I. Kalinin tööle Raudteetehastesse, kus ta organiseeris töölisringi. Tööliste kõrval võtsid ringist osa tehastes töötavad raudteekooli praktikandid-tehnikud, kellest M. I. Kalinin oma mälestustes kõige aktiivsematena mainib Tiirvelti ja Kalninit.

1900. a. detsembris hakkas välismaal ilmuma leninlik ajaleht «Iskra». Viimasel oli üle kogu Venemaa laialdane agentide võrk, kes organiseerisid ajalehe levitamist kohtadel, pidasid sidet ajalehe toimetusega, hankisid materjale ja propageerisid kohalikes sotsiaaldemokraatlikes organisatsioonides «Iskra» poolt näidatud suunda. «Iskra» agendiks Eestis oli M. I. Kalinin. Teda aitasid marksistlike ringide liikmed.

Tsaarivalitsuse nuuskurid jooksid jalad rakku, otsides «Iskrat» ja tema agente. Seepärast oli «Iskra» agendina töötamine väga ohtlik.

Raudteetehaste endine treial K. Rohtma, kes 1901. aastal tuli õpilasena sellesse tehasesse, jutustab M. I. Kalinini tegevusest «Iskra» levitamisel:

«Sm. Kalinin, olles «Iskra» esindajaks Eestis, hakkas teda levitama laiades tööliste hulkades, jagades «Iskrat» vene keelt oskajaile ja paljudades selleks üksikuid ajalehenumbreid hektograafil. «Iskra» trükiti õhukesel siidpaberil, mistõttu oli kergem teda varjata ja levitada. Sm. Kalinin andis mulle sageli «Iskra» numbreid, öeldes: «Võtke, lugege läbi, andke edasi teistele töölistele ja siis tooge mulle tagasi!» Töölistele, kes ei saanud vene keelest aru, tõlkisime me «Iskra» numbreid eesti keelde, lugedes ja arutades iga küsimust. Sageli tuli küsimustega pöörduda sm. Kalinini poole, sest et mõned asjad jäid meile arusaamatuks. Lõunavaheajal selgitas sm. Kalinin meile arusaamatuks jäänud küsimusi... «Iskra» levitamine ja selgitustöö nõudis sm. Kalinini erakordset valvsust, sest tegevust jälgiti igal sammul. Ta oli alati rahulik ja tasakaalukas, oskas alati õigeaegselt vältida hädaohtlikke kokkupõrkeid sandarmeeriaga. Vaatamata sagedastele läbiotsimistele sm. Kalinini juures, ei leitud tema juures «Iskrat». «Iskra» numbrite varjamisele aitasime ka meie, töölisel, kaasa. Meie töökojas olid põrandalaudade vahel peidus «Iskra» numbrid ja me jõudsime neid alati õigel ajal peita.»

M. I. Kalinin oli «Iskra» alatiseks korrespondendiks, ta kirjutas pseudonüümide all «August Tallinnast» ja «Võõramaalane». Kirjavahetuse jaoks andis ta toimetusele järgmise aadressi: Vana-Posti, Max Blumberg, Tallinn. «Iskra» toimetusega pidas M. I. Kalinin sidet Peterburi sotsiaaldemokraatliku organisatsiooni kaudu. Tööline-revolutsionäär I. L. Ivanov, kes töötas Peterburis, jutus-

tab oma mälestustes, et ta külastas Mihhail Ivanovitši Tallinnas ja tõi talle illegaalset kirjandust. Ajalehed tulid gümnasisti Max Blumbergi nimele.

Mõnikord sõitsid Kalinini ülesandel Peterburisse aja-
lehtede järele teised ringi liikmed, näiteks T. A. Slova-
tinskaja.

Tallinna ringidest osavõtjad mäletavad, et «Iskra» arti-
kleid arutati ringides, neid tõlgiti eesti, läti ja poola
keelde¹, anti välja lendlehti. Tehnik Tiirvelt tõlkis «Iskra»
artikleid eesti keelde ning aitas neid paljundada ja levi-
tada. «Iskra» levitamisest võtsid osa ka töölisel Kallas,
Rohtma, Veski ja teised, aga samuti ka intelligendid
Blumberg, Slovatinskaja ja Grünberg.

Tsaari sandarmid said muidugi teada Kalinini revol-
utsioonilisest tegevusest ja seadsid tema järele pideva
valve. Ainult tänu sellele, et M. I. Kalininil olid suured
kogemused illegaalse töö alal ja et ta oli tihedalt seotud
Eesti revolutsiooniliste töölistega, ei läinud sandar-
meil korda teda «teolt tabada». Kalinini iseloomustu-
ses, mis leidis politseidepartemangu teateis, öeldi, et
ta on silmapaistvamaid valitsusevastaste ideede propa-
gandiste ja illegaalse kirjanduse levitajaid tööliste
hulgas.

Levitades marksismi ideid Eestis, pidasid Eesti revo-
lutsioonilised töölisel, keda M. I. Kalinin suunas revo-
lutsioonilise sotsiaaldemokraatia vaimus, leninismi vai-
mus, ägedat võitlust kodanliku natsionalismi ideoloogide,
ökonomistide ja kokkuleplaste vastu, eesti rahva paadu-
nud vaenlaste — Mihkel Martna, Aleksander Burlandi
ja teiste vastu, kaitstes proletaarse internatsionalismi
ideid.

1903. aasta jaanuaris areteeriti M. I. Kalinin töö juu-
res vabrikus provokaatori salakaebuse põhjal. Mõni aeg
enne areteerimist jõudis ta tema juures oleva illegaalse
kirjanduse laiali jagada. Läbiotsimisel leiti korteris ainult
mõned keelatud brošüürid ja šifreeritud kirjavahetuse
kood. Koos Kalininiga areteeriti Tiirvelt, Blumberg ja
teised, kokku 6 inimest. Asitõendite puudumisel vabastati
nad mõne kuu pärast.

Suuline ja kirjalik sotsiaaldemokraatlik propaganda ei
lõppenud Kalinini areteerimisega. Tema poolt organisee-

¹ M. И. Калинин в эстонской печати, Таллин, 1946 г.

ritud ringid levitasid endiselt Eesti tööliste hulgas sotsiaaldemokraatlikke lendlehti.

3. mail 1903. aastal teatas Tallinna politseimeister Eestimaa kubermangu vanemale vabrikuinspektorile, et eelmisel õhtul ja öösel leiti hektograafil paljundatud sotsiaaldemokraatliku iseloomuga lendlehti.

Revolutsiooniline liikumine kandus Tallinnast teistesse Eesti linnadesse. Seda näitab väike artikkel «Iskras» nr. 41, 1903. aastast, mis teatab, et Tartus levitati eesti-keelseid proklamatsioone, mis kutsusid esile läbiotsimisi ja areteerimisi.

Sotsiaaldemokraatlike lendlehtede ja üleskutsete levitamine Tallinnas ja teistes Eesti linnades oli tõendiks selle kohta, et leninlikel ideedel olid Eesti töötajate hulgas sügavad juured.

1903. a. suvel toimus VSDTP II kongress, kus pandi alus uut tüüpi parteile, bolševike parteile, mis oli tõeline töölisklassi revolutsiooniline võitluspartei. M. I. Kalinin kui kindel leninlane liitus kohe bolševikega. Ta istutas ka Eesti sotsiaaldemokraatlikesse organisatsioonidesse leninismi ideid ja juhtis nad suure bolševike partei koosseisu, tõelise rahvapartei koosseisu, kes õigesti väljendas töörahva elulisi huve.

Revolutsiooniline tegevus Tallinnas omandas üha suurema hoo. Eriline tähtsus on asjaolul, et Kalinin sõlmis sidemed ka soldatitega ja mõnedest neist said püsivad revolutsionäärid. Samal ajal tegid aga tsaari isevalitsus ja kohalikud kodanlikud natsionalistid kõik, et purustada kiiresti kasvav revolutsiooniline liikumine Eestis.

4. veebruaril 1904. aastal areteeriti M. I. Kalinin uuesti ja saadeti Eestist välja. Kuid tema areteerimine ei peatanud eesti töörahva revolutsioonilise liikumise hoogu.

Selle kohta, et bolševistlikud organisatsioonid Tallinnas jätkasid oma tööd ka pärast M. I. Kalinini areteerimist, annavad tunnistust mitmesugused politsei ja vabrikuinspektorite aruanded. Näiteks 1. maiks 1904. a. ilmus üleskutse Tallinna töölistele, mis kutsus üles pühitsema 1. maid koos kõigi maade proletaarlastega loosungi all: «Maha tsaari isevalitsus!» Üleskutse lõpeb sõnadega: «Elagu 1. mail!»

M. I. Kalinini poolt loodud VSDTP organisatsioon Tallinnas ületas kõik raskused ja purustas kokkuleplaste katsed teda laostada.

Eesti tööliklassi ja kogu töörahva revolutsioonilise teadlikkuse ja organiseerituse kasvule oli tohtu suure tähtsusega 1905—1907. a. revolutsioon Venemaal. Sel ajajärgul tekkis Eestis uusi sotsiaaldemokraatlikke organisatsioonid, kes juhtisid tööliikumist. Neis organisatsioonides oli ülekaalukas mõju bolševikel. Sellele perioodile on iseloomulik laiade masside suur huvi marksistliku kirjanduse vastu. 1906. aastal levis K. Marxi «Palgatöö ja kapital», mis oli tõlgitud eesti keelde.

Esimese Vene revolutsiooni päevil astus ka tuntud kirjanik Ed. Vilde sotsiaaldemokraatia lipu alla. 1905. aasta oktoobris kirjutas ta artikli «Kodanlus, proletariaat ja revolutsioon», milles ta paljastas «Postimehe» ümber koondunud reaktsioonilist kodanlust, kes püüdis töölist petta, nagu oleksid tööliste huvid kapitalistide omadega ühised. «Need on need eesti kodanlased,» ütles Vilde, «kes oma olemise, oma tuleviku pärast õigusega värisivad. Sest kui meie maa töölistes linnas ja maal ühise programmiga sotsiaaldemokraatlikeks tööliste-parteiaks kokku astuvad, siis sulavad meie kodanlased oma särjepisist Eesti-hiilgusega ja kõige oma kiriklik-natsionalistlike tagurlusega tillukeseks salgakeseks kokku, kes rahva määratuma enamuse kulul enam juhtivat osa ei suuda mängida, — «Eesti aristokraatia» oleks mokas!» Vilde artikkel lõpeb üleskutsega, milles öeldakse: «Kodumaa töölistes, astuge võitlema kapitali vägivalla vastu radadele, mida töörahvad terves ilmas õigeteks on tunnistanud ja mida mööda nad ammu juba võidukalt edasi sammuvad!»

Kuid Ed. Vilde ei kujunenud järjekindlaks marksistiks.

1905—1907. a. revolutsiooni perioodil püüdsid eesti kodanlikud natsionalistid, oportunistid-menshevikud, föderalistid ja teised töörahva vaenlased tungida tööliikumise ridadesse ja allutada ta kodanluse mõjule.

Föderalistid ja nende ninamehed, endine narodnik P. Speek ja Gottlieb Ast andsid välja sotsiaaldemokraatlikku ajalehte «Uudised» (1903—1905). Föderalistid püüdsid Eesti sotsiaaldemokraatlikku organisatsiooni lahutada VSDTP-st. Selle ajalehe kaudu alustasid föderalistid võitlust proletarise internatsionalismi vastu, püüdes Eesti proletariaati eraldada kogu Venemaa proletariaadist ja luua oma, nõndanimetatud rahvuslik sotsiaaldemokraatia, mis oleks kodanliku natsionalismi mõju all. Tallinnas

kuulus föderalistide hulka A. Veiler (hiljem kodanlik «ajalehekuningas» ja kommertsant kodanlikus Eestis) ning Jaan Maide (hiljem valgekaartlik ohvitser). Föderalistidel ei õnnestunud luua üle-eestimaalist organisatsiooni. Bolševikel läks korda föderaliste paljastada ja nad massidest isoleerida.

Menševikud eesotsas M. Martnaga rühmitusid peaaeglikult ajalehe «Teataja» ümber (1901—1905), mida Tallinnas andis välja üks kodanlike natsionalistide liidreid — K. Päts.

Menševikud püüdsid Eesti sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide juhtivaid asutusi enda kätte haarata, kuid see ei läinud neil korda. Eesti bolševikud, olles kasvatatud leninismi ideede alusel, pidasid menševike ja teiste rahvareeturite vastu visa ja järjekindlat võitlust ning etendasid Eesti tööliste hulgas juhtivat osa. 1905. a. sügisel arutas Tallinna parteiorganisatsioon VSDTP III kongressi otsust sotsiaaldemokraatia kahe taktika kohta demokraatlikus revolutsioonis ja bolševistlik otsus võeti häälteenamusega vastu.

Tähtsaks sündmuseks revolutsioonilises töölisliikumises Eestis oli Eesti sotsiaaldemokraatide konverents Terijoki linnas (Soomes) 1907. a. veebruaris, mis lõppes bolševike võiduga. Konverentsist võttis osa 18 delegaati Tallinna ja Narva sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide poolt ning maalt. Konverentsil võeti vastu VSDTP «Eestimaa Liidu» põhikiri. Jälgides tähelepanelikult revolutsioonilist liikumist Eestis, andis V. I. Lenin Terijoki konverentsi tööle kõrge hinnangu.¹

Suure tähtsusega Eesti töörahvale oli bolševiku Viktor Kingissepa innukas ja energiline revolutsiooniline tegevus.

V. Kingissepp sündis Saaremaal töölisperekonnas. Revolutsioonilisest liikumisest võttis ta osa 1905. aastast alates. 1906. aastal astus ta pärast Kuressaare gümnaasiumi lõpetamist Peterburi ülikooli. Olles tutvunud bolševismi ideedega, astus ta samal aastal VSDTP liikmeks ja ühines otsekohe bolševikega. Sellest ajast alates algas selle murdmatu bolševiku pingerikas tegevus marksismileninismi ideede levitamisel Eestis.

1907. a. kevadel saabus V. Kingissepp VSDTP Peterburi organisatsiooni ülesandel Tallinna. Ta lülitus otse-

¹ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 12. kd., lk. 211—213.

kohe võitlusse sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide kindlustamise eest Eestis. Peagi heideti menševikud, kes olid VSDTP Tallinna Komiteesse pugunud, komiteest välja ja viimane läks tervenisti bolševike kätte.

1908. a. jaanuaris tabas Eesti parteiorganisatsiooni raske löök. Sandarmite poolt areteeriti üle 200 inimese, sealhulgas Tallinna Komitee peaaegu kogu koosseisus. V. Kingissepal, kes enne seda oli Tallinnast ära sõitnud, õnnestus areteerimisest pääseda. Pärast massilisi areteerimisi oli VSDTP organisatsioonide töö Eestis mitmeks aastaks halvatud. Kuid revolutsioonilised sotsiaaldemokraadid eesotsas V. Kingissepaga võitlesid väsimatult likvidaatorite, otzovistide, trotskistide ja teiste partei vaenlaste vastu. Kinni pidades oma töös leninlikest, bolševistlikest põhimõtetest, ühendasid eesti bolševikud illegaalse parteilise tegevuse tööga legaalsetes töölisorganisatsioonides — ametiühingutes, tööliste karskusseltsides jne., kogudes väsimatult jõude uuteks võitlusteks töölisklassi vabastamise eest. Revolutsioonilise liikumise tõusule Eestis andis uut hoogu bolševistliku ajalehe «Pravda» levitamine. «Pravdal» olid oma korrespondendid Eestis, kes kirjutasid töörahva elust ja töölisorganisatsioonide tegevusest, klassivõitlusest. Kokku ilmus «Pravdas» aastail 1912—1914 Eesti kohta üle 200 artikli-sõnumi. «Pravda» eeskujul hakkasid Eesti bolševikud alates 15. (28.) juunist 1912. a. Narvas välja andma eesti töölisajalehte «Kiir».

Bolševikud eesotsas V. Kingissepaga pidasid ajalehe «Kiir» pärast ägedat võitlust likvidaatorite ja kodanlike natsionalistide vastu, et muuta «Kiir» järjekindlalt pravdistlikuks ajaleheks. Eesti natsionalistliku kodanluse agent reetur Anvelt, olles mõnda aega «Kiire» toimetajaks, võimaldas menševikel A. Reil, K. Lutsul ja teistel ajalehes kirjutada ja teda oma tribüünina ära kasutada.

Ka veel pärast VSDTP VI ülevenemaalist konverentsi Prahast 1912. a. jaanuaris suhtusid eesti bolševikud sallivalt menševikesse ja alles 1914. a. kevadel otsustati menševikud välja heita Eestimaa parteiorganisatsioonidest. See näitab eesti bolševike ideoloogilist mahajäämust, millest nad üle said VSDT(b)P Keskkomitee abiga.

Esimene maailmasõja eelsesse Stolõpini reaktsiooni ajajärku kuulub ka eesti kodanliku natsionalismi idealistliku filosoofia — müstitsismi — aktiivne propageerimine.

Kulakluse hääletoru, ajalehe «Postimees» poolt väljaantavates kogumikes, aga samuti ka ajalehes endas trükiti J. Tõnissoni programm-artikleid, milles räägiti, et ühiskondlikes asjades ei tule «klassivõitluse sõprade unenägusid ja üksikute ühiskonnakihtide kasu taga ajada», vaid et tuleb taotleda seda, mis «olemasolevates tingimustes seaduse põhjal kõige kättesaadavam on».

Materialismi pilluti poriga, «tõestati», et «materialism on alati languse tunnuseks», et ta ignoreerib «ideaale» ja kujutab endast «mammona kogumist». Idealistid tunnistasid, et «materialism on oma kõige võimsamad argumentid alati loodusteadusest võtnud». Kuid seda tunnistust püüti kõigutada viitega sellele, et mitte loodusteadus, vaid «halastaja jumal» juhatanud oma lapsi uutele väljadele ning muutnud tule ja auru, vee ja elektri meie teenriteks.

Pastor V. Reimann «tõestas» vagatsevalt, et töötajate väljapääs raskest olukorrast seisneb mitte «mõttetus» võitluses kehtivate seaduste vastu, vaid «kaines ja suguliselt puhtas eluviisis».

Ajaleht «Kiir» astus selle läbinisti vaenuliku filosoofia vastu välja. Tänu bolševike, eriti aga V. Kingissepa järjekindlale organisatoorsele tegevusele ja selgitustööle, õnnestus oportunistid ajalehe juhtimise juurest eemale tõrjuda ja muuta «Kiir» tõeliselt bolševistlikuks ajaleheks. Oma töös «Objektiivsed andmed mitmesuguste voolude tugevuse kohta töölisliikumises» nimetas Lenin teiste pravdistlike ajalehtede hulgas ka eesti töölislehte, mis ilmus sel ajal «Töö Hääle» nime all.¹

Ajalehes «Kiir», mis ilmus mitmesuguste nimetuste all, toodi ära rohkesti artikleid «Pravdast» revolutsioonilise töölisliikumise tähtsaimate küsimuste kohta, mille tagajärjel «Kiir» sai töötavate masside hulgas kiiresti populaarseks. «Kiires» ilmusid ka V. Kingissepa artiklid. Oma artiklites paljastas Kingissepp eesti kodanlikke liberaale ja menševikke-likvidaatoreid. Ta näitas, et kodanliku nationalismi ideoloogid Päts, Pung, likvidaatoreid Kastra jt., kes nimetasid ennast «tööliste sõpradeks», olid tegelikult töölistele samasugusteks «sõpradeks» nagu papp Gapon ja sandarmipolkovnik Zubatov, kes serveerisid töölistele politseijaoskondades valmistatud sotsialismi.

¹ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 353.

Artiklites «Ideelised dividendid», «Kodanlik ühistegvus» jt. paljastas V. Kingissepp kodanlike natsionalistide katseid propageerida, et iga tööline võib saada kapitalistiks või rantjeeks, kui ta paigutab oma kopikad eesti kodanluse nn. «rahvuslikesse» äridesse. V. Kingissepp näitas oma artiklites, et eesti kodanluse «rahvuslikud» ärid ja ettevõtted on tegelikult tööliste röövimise ja kapitalistide kasuahnitsemise vahendeiks.

Töölisklassi reeturite ja kodanlike natsionalistide paljastamisest võtsid kogu energiaga osa ka proletaarsed kirjanikud ning kirjanduskriitikud J. Lilienbach, G. Tikerpuu, V. Buk ja O. Münther, kes astusid välja kodanlikdekadentliku kirjandusliku suuna «Noor-Eesti» vastu. Nad pidasid energilist võitlust laostumise, roiskumise ja dekadentluse vastu, mida püüdsid levitada revolutsiooni kaasajooksikud, eriti teatud osa intelligentsi, kes revolutsiooni tõusu perioodil olid end töölisliikumisele lähedale poetanud, reaktsiooni perioodil aga eemaldusid töölisliikumisest ja siirdusid revolutsiooni avalike vaenlaste leeri. Eemaldudes töölisliikumisest, hakkasid need kaasajooksikud töölisliikumist laimama, ülistama renegaatlust, kosmopolitismi ja kodanlikku natsionalismi, püüdes revolutsiooniliste tööliste teadvust rüvetada ja neid revolutsioonilisest võitlusest eemale kiskuda. «Noor-Eesti» «radikaalne» rühm seisis tegelikult tervikuna kodanluse positsioonidel, kes kõige enam püüdis põhjendada klassirahu võimalust ja vajadust tegutseda «seaduslikkuse alusel».

Oma leppimatusega kodanlike natsionalistide ja nende moraalilageda dekadentsi ideoloogia vastu paistis eriti silma proletaarne kirjastaja ja poet Juhan Lilienbach.

J. Lilienbach (1870—1928) sündis Rakvere maakonnas kehva rendikoha pidaja perekonnas. Pärast külakooli lõpetamist tuli tal tööle asuda. Töötades värvalina, postiteenijana jne. täiendas ta hoolega oma teadmisi iseõppimise teel. Kolinud Tallinna, organiseeris ta esimese vene revolutsiooni aastail revolutsioonilise proletaarse ja progressiivse kirjanduse väljaandmist. J. Lilienbachi poolt toimetatud Jõulu albumis 1905. a. iseloomustatakse töölisliikumise olukorda Eestis enne esimest Vene revolutsiooni. Seal kirjutab Lilienbach, et töölisliikumine oma tuuma poolest on meil alles algamas, kuigi ta oma välise koore poolest juba ägedas hoos on. «Kui vähe meil kuulust «Manifesti» praegusaja töölisliikumise nurgakivi ja prog-

rammi tuntakse, «Kapitalist», s. o. praegusaja majandusteadusest rääkimata!... See on küll kahetsemisväärne, aga imestada selle üle ei maksa. Töölised ei tohtinud Marxi tunda,» ütleb autor. Edasi innustab ta töörahvast revolutsioonilise liikumise süvendamisele, milleks tuleb kasutada ka illegaalseid teed. Ta toob eeskujuks leedulasi, näidates et isegi leedu külas olevat oma põrandaalune kirjandus olnud. Kirjastajategevust jätkas ta ka Stolõpini reaktsiooni aastail, ületades tohtu suuri raskusi. Lilienbachi poolt organiseeritud kirjastus «Mõte» andis välja progressiivse kirjaniku Ed. Vilde romaane, asus üksikute vihkudena kirjastama Marxi «Kapitali», andis välja albumeid nagu «Edasi», «Eeva» ja «Mõtted» ning satiirilisi ajakirju «Tiiu Tasane», «Tapper» jt. 1910. aastal ilmus J. Lilienbachi luuletuskogu «Hommikulaulud», täis proletaarset võitlusvaimu. Oma tegevuses kirjanduse ja kirjastuse alal pidas J. Lilienbach kinni põhimõttekindlast bolševistlikust joonest.

Juhan Lilienbachi kirjastuslik ja kirjanduslik tegevus omas suure tähtsuse marksistlike ideede levitamisel Eestis.

Kirjandusküsimustele pööras tõsiselt tähelepanu ka V. Kingissepp, kirjutades selle kohta rea artikleid. Artiklis «Ilukirjandus kihutusabinõuna» paljastas V. Kingissepp eesti natsionalistlikku kodanlust, kes kasutas ilukirjandust rahvamasside hulgas kulakluse ideoloogia levitamiseks, esitades seda «üldrahvaliku» pähe. V. Kingissepp tõi näitena kodanliku kirjaniku M. Mõtslase teose «Kusta Poland», milles kirjanik püüdis kunsti klassihuvidest kõrgemale asetada, kuid propageeris tegelikult kulakluse seisukohti, kujutas kulakuid rahva «heategijatenä». Mõtslane püüdis esitada kapitaliste ja eeskätt maaomanikke eesti kultuuri alustagedena.

Erilist tähelepanu pühendas V. Kingissepp eesti kodanluse dekadentliku kirjandusvoolu «Noor-Eesti» paljastamisele. Nii ajalehe «Tallinna Teataja» kodanlikud liberaalid kui ka «Noor-Eesti» dekadendid püüdsid revolutsioonilise tõusu perioodil kujutada ennast «rahva sõpradena» ja viia oma bulvarikirjandust rahva hulka. Oma pamfletis «Pisike päevakaja» paljastas V. Kingissepp «nooreestlasi» kui tüüpilisi kodanlikke liberaale, kui liberaalse kodanluse löögirühma.

VSDTP Eestimaa organisatsioonide kindlustamisel oli suur tähtsus partei nõupidamisel Tallinnas 1914. a. märts-

sis Riigiduuma bolševistliku saadiku sm. Petrovski osavõtul, kes pärast VSDTP Keskkomitee Põronino nõupidamist, kus pöörati erilist tähelepanu rahvuslikele sotsiaaldemokraatlikele organisatsioonidele, suunati Lenini näpunäitel Tallinna. Nõupidamist Tallinnas märgiti kui Eesti-maa sotsiaaldemokraatliku bolševistliku töölisgrupi Tallinna nõupidamist. Nõupidamisel heideti menševikud parteiorganisatsioonist välja. VSDTP Tallinna Komitee tehti ülesandeks täita üle-eestimaalise komitee kohuseid kuni täisvolilise parteikonverentsi kokkukutsumiseni. Pärast seda elustus Eesti sotsiaaldemokraatlike ringide tegevus tunduvalt.

15. (28.) juunil 1914. a. toimus Narva lähedal Pae-murru külas Eesti piirkonna bolševistlike organisatsioonide konverents. Konverents valis VSDTP Eestimaa Komitee.

Varsti alustasid imperialistlikud riigid, nende hulgas ka tsaari-Venemaa, esimest maailmasõda. Eesti bolševistliku organisatsiooni silmapaistvad tegelased eesotsas V. Kingissepaga areteeriti ja saadeti maalt välja. Ometi ei suutnud reaktsiooni pealetung revolutsioonilist liikumist Eestis likvideerida.

1916. aastal tegutseb aktiivselt VSDTP Tartu organisatsioon. Tartus tegid aktiivset organiseerimistööd leedu bolševik Vladas Rekašius, kes oli Siberist asumiselt põgenenud ja elas Tartus, samuti ka bolševikud-üliõpilased. Tartu bolševistlik organisatsioon tegi ettevalmistusi VSDTP Põhja-Balti konverentsi kokkukutsumiseks. Kuni konverentsi kokkukutsumiseni organiseeriti VSDTP Tartu Komitee juures ajutine VSDTP Põhja-Balti büroo.

VSDTP Põhja-Balti organisatsioonide konverents kutsumi kokku alles pärast veebruarirevolutsiooni.

Esimese imperialistliku maailmasõja perioodil jäid Eesti bolševikud koos kogu parteiga ustavaks proletaarsele internatsionalismile. Kuid menševikud Rei, Sternbeck ja esseerid (H. Kruus) ning teised sotsiaalšovinistid koos eesti kodanlike parteide tuusadega teostasid šovinistlikku poliitikat. Kodanlikud natsionalistid varjasid käimasoleva sõja imperialistlikku rööviseloomu. Püüdes ära kasutada viha, mida eesti rahvas tundis oma põliste rõhujate saksa parunite vastu, jutlustasid nad, et nüüd olevat saabunud «kättemaksu tund» sakslastele ning kihutasid säärase vale ja pettusega eesti töörahvast sõtta tsaari ja inglise-prant-

suse-ameerika imperialistide huvides. Ainult bolševike partei astus kindlalt välja imperialistliku sõja vastu, kutsudes töölisi ja soldateid revolutsioonilistele väljaastumistele tsaarivalitsuse kukutamiseks ja imperialistliku sõja muutmiseks kodusõjaks.

Pärast veebruarirevolutsiooni alustas Eesti bolševistlik organisatsioon avalikku poliitilist võitlust masside enda poole võitmise eest. Lenini aprilliteesid, milledes oli antud geniaalne plaan demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile üleminekuks, arutati Eesti parteiorganisatsioonides läbi ja võeti üksmeelselt vastu. Bolševikud hakkasid välja andma ajalehte «Kiir», kus nad propageerisid leninismi ideid.

16.—17. aprillil 1917. aastal, enne VSDT(b)P VII (Aprilli) konverentsi kokkukutsumist, toimus VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide I konverents, kus Lenini teesid võeti eesti bolševike edasise töö aluseks.

Kaksikvõimu ajajärgul pidasid eesti bolševikud aktiivset võitlust selle eest, et saavutada enamus nõukogudes. Nad pidasid lepitamatut võitlust kodanluse agentide — essee-ride ja menševike, aga ka kodanlike natsionalistide vastu, kes organiseerisid oma natsionalistlikke väeosi ja püüdsid nõukogusid asendada oma kubermangu- ja maakondlike maanõukogudega, mis olid koostatud demokraatia põhimõtete vastaselt ja ei võinud endast kujutada rahvaesindusi. Bolševike juhtimisel toimusid 18. aprillil (1. mail), 18. juunil ja 4. juulil Tallinnas, Narvas ja paljudes teistes Eesti linnades demonstratsioonid paljude tuhandete osavõtjatega. Suurt tähelepanu pühendasid eesti bolševikud tööle talurahva hulgas, tööliste ja talurahva liidu kindlustamisele, tööle soldatite ja madruste hulgas.

Pärast kontrrevolutsiooni võitu juuli algul suutsid eesti bolševikud oma parteiorganisatsiooni kaitsta hävitamise eest. Bolševike partei VI kongressi juhendeil tugevdasid nad võitlust külakehvikute enda poole võitmiseks, vabrikutehasekomiteede muutmiseks tööliste klassivõitluse organisatsioonideks ning noorsooühingute sidumiseks parteiga partei reservina.

Augustis kutsuti bolševike initsiatiivil Tallinnas kokku üle-eestimaaline VSDT(b)P Põhja-Balti konverents, kus oli esindatud 23 organisatsiooni 7000 liikmega. Tallinna organisatsioonis oli 3182 liiget. Tallinna organisatsioon

oli eranditult töölisorganisatsioon, intelligents moodustas selles tähtsusetu osa (1,5%).

Konverentsil võeti vastu resolutsioon rahvusküsimuse kohta, mis oli koostatud leninlik-stalinliku rahvuspoliitika põhimõtete alusel, ja resolutsioon maa kohta, milles nõuti mõisamaade konfiskeerimist ja kogu maa natsionaliseerimist.

Nagu näitasid nõukogude ümbervalimised ja linnaomavalitsuste valimised, liitus Eesti tööliklass augusti keskpaigaks enamuses bolševikega. Võitlus Kornilovi mässu mahasurumise eest pööras soldatite ja madruste hulgas bolševike poole. Bolševike nimekirjad saavutasid ka maal vallanõukogude ümbervalimistel võidu. Petrogradi ja Moskva nõukogude eeskujul väljendas ka Tallinna Nõukogu 5. septembril oma poolehoidu bolševike poliitikale.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit Petrogradis kindlustas revolutsiooni võidu kogu Venemaal, sealhulgas ka Eestis. Omalt poolt abistas Eesti revolutsiooniline proletariaat keskust oma võitlusega.

Eesti Revolutsioonilise Sõjakomitee esimehe Ivan Vasiljevitš Rabštinski mälestustest on näha, et revolutsioonilisi väljaastumisi Eestis ülestõusu perioodil juhtis otsest partei Keskkomitee poolt valitud Parteikeskus.

Nõukogude võimu kehtestamise perioodil Eestis omas kogu eesti rahva elus määratu suurt tähtsust Lenini maadekreedi elluviimine bolševike poolt. Eesti bolševikud teostasid pärisorjusliku ikke aluse — mõisamaavalduste likvideerimise. Parunite maad konfiskeeriti ja nad muudeti üldrahvalikuks omandiks.

Nõukogude võim kestis Eestis ainult kolm ja pool kuud. 1918. a. veebruaris okupeeriti Eesti saksa imperialistide poolt eesti kodanlike natsionalistide aktiivsel kaasabil.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise perioodil olid Eesti bolševistliku organisatsiooni silmapaistvaimateks organisaatoriteks, kes levitasid marksismi-leninismi ideid Eestis, V. Kingissepp, I. V. Rabštinski ja J. Sihver.

Saabunud pärast veebruarirevolutsiooni Eestisse, hakkas V. Kingissepp organiseerima töölisi ja kehviktalupoegi võitluseks nõukogude võimu eest. Tema tegevuse aluseks olid Lenini Aprilliteesid, Ülevenemaalise Aprillikonverentsi ja bolševike VI kongressi otsused. V. Kingissepp

pühendas kogu oma jõu selleks, et saavutada nõukogudes bolševike enamust. Halastamatult paljastas ta bolševistlikes ajalehtedes «Kiir», «Maatamees» ja «Tööline» kodanlikke natsionaliste, menševikke, esseere, trudovikke ja teisi töörahva vaenlasi, kes püüdsid töörahvast revolutsioonilise klassivõitluse teelt kõrvale juhtida, õhutada vaenu eesti ja vene tööliste, soldatite ja talupoegade vahel. V. Kingissepp kirjutas rea artikleid, mis olid suunatud kodanliku natsionalismi vastu ja valgustasid rahvusküsimust marksistlik-leninlikult. Sügavalt arvustades imperialistliku sõja jätkamise seisukohta, millel asusid menševikud (Martna, Rei, Ostra jt.), esseerid (H. Kruus) ja trudovikud (Vilms), näitas V. Kingissepp oma artiklites, et imperialistlikku sõda peetakse kapitalistide klassi huvides.

Bolševik Ivan Vassiljevitsš Rabtšinski, revolutsioonilisest liikumisest osavõtja 1903. aastast alates, olles bolševistlike ajalehtede «Ütro Pravdõ» ja «Zvezda» toimetajaks, levitas marksismi-leninismi ideid laialdaselt tööliste, soldatite, madruste ja talupoegade hulgas.

Jaan Sihver (1879—1918), aktiivne osavõtja esimesest vene revolutsioonist, «Kiire» ja «Töölise» toimetuste liige ning hiljem bolševistliku ajalehe «Töörahva Hääl» toimetaja Viljandi linnas, kirjutas rea artikleid, mis olid suunatud oportunistide ja kodanlike natsionalistide vastu ning levitasid bolševismi põhimõtteid Eestis.

VSDTP Põhja-Balti Komitee andis 1917. aastal eesti keeles brošüüridena välja Lenini «Kirjad taktikast» ja «Aprilliteesid», Marxi ja Engelsi «Kommunistliku manifesti» ning mitu propagandabrošüüri. Eesti bolševistlikes ajalehtedes «Kiir», «Maatamees» ja «Tööline» avaldati Lenini artiklid «Proletariaadi ülesandeist praeguses revolutsioonis» (Aprilliteesid), «Kaksikvõimust», «Kõne soldateile miitingul Izmailovi polgus», «Proletariaadi ülesanded meie revolutsioonis», J. V. Stalini artikkel «Föderalismis vastu». Proletaarne poeet ja kirjastaja Liliembach hakkas välja andma ajakirja «Tapper», kus avaldati bolševistliku suunaga artikleid.

Saksa okupatsiooni ajal jätkas eesti töörahvas bolševike juhtimisel võitlust nõukogude võimu eest. 28. novembril 1918. aastal vabastas Punaarmee koos Eesti punaste väeosadega Narva. 29. novembril 1918. aastal kuulutati Narvas välja Eesti nõukogude vabariik Eesti

Töörahva Kommuuni nime all. Sellest ajast peale jõustusid uuesti kõik dekreedid, mis olid Nõukogude valitsuse poolt välja antud enne saksa okupantide tungimist Eestisse. Eesti töörahvas tervitas vaimustusega nõukogude võimu taaskehtestamist. Punaarmee vabastas suure osa Eesti territooriumist. «Eestimaa tööliselid olid esimesed, kes tõstsid ülestõusu lipu,» kirjutas neil päevil J. V. Stalin. «Eestimaa Töörahva Kommuun sammub võiduteed, hävitades Eesti kodanlik-vabariikliku «valitsuse» põhialuseid, õhutades võitlusesse Eestimaa linnade ja külade töörahva hulki.»¹

Vabastatud Eesti territooriumil taastati nõukogud. Nationaliseeriti tunduv osa tööstus- ja kaubandusettevõttest. Töötava talurahva olukorra kergendamiseks pani Eesti nõukogude valitsus seisma rendi ja võlgade tasumise. Koolides seati sisse emakeelne õpetus, kinnitati nõukogude koolide programmid.

Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus abistasid kõigiti Nõukogude Eestit. Rahvakomissaride Nõukogu poolt väljaantud dekreediga tunnustati Eesti Nõukogude Vabariiki sõltumatu, suveräänse riigina. J. V. Stalin näitas, et «töörahva hulkadel on täielik õigus vabalt määrata oma poliitilist saatust. Mõistagi ei eita see, vaid eeldab igakülgset abi Nõukogude Venemaa poolt meie eesti seltsimeestele nende võitluses töörahva Eestimaa vabastamiseks kodanluse ikke alt.»² Eesti töörahvas alustas kommunistliku partei juhtimisel kangelaslikku võitlust oma sünnimaa vabastamiseks interventidest ja nende sabarakkudest.

Nõukogude valitsuse dekreeidi alusel kohustusid sõjalised ja tsiviilvõimud abistama Eesti Nõukogude Valitsust ja tema vägesid võitluses vabariigi vabastamise eest imperialistide ja eesti kodanluse ikkest. Nõukogude Venemaalt saabus abi näol mitukümmend vagunit toiduaineid. Rahanduse Rahvakomissariaat andis 10 miljonit rubla laenu. Punaarmee väeosad ja Balti mere laevastiku laevad ruttasid Eesti töörahvale appi. Lahingus inglise laevastiku vastu andsid oma elu miinilaevade «Spartak» ja «Avtroil» madrused.

¹ J. V. Stalin, Teosed, 4. kd., lk. 172.

² Sealsamas.

Samal ajal kui vabastatud Ida- ja Kagu-Eesti alade töörahvas taastas bolševike juhtimisel nõukogude võimu, pidasid vabastamata looderajoonide töötajad võitlust kodanluse diktatuuri kukutamiseks. Seda võitlust juhtis Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee eesotsas Viktor Kingissepaga, kes rasketes põrandaalustes tingimustes tegutsedes teostas tohutu suure töö eesti tööliste ja talupoegade organiseerimisel võitlusele interventide ja kohalike valgekaartlaste vastu. Saaremaal puhkes maa-proletariaadi ja talupoegade ülestõus kodanluse ja mõisnike vastu. Saaremaa töörahvas keeldus osa võtmast Nõukogude Venemaa vastu peetavast sõjast.

Alles rahvusvahelise kontrevolutsiooni ühendatud jõududega õnnestus imperialistidel ja nende käsilastel Eestit uuesti orjastada.

Nõukogude võimu teise ajutise taandumise põhjuseks oli peamiselt see, et eesti töörahva vastas seisid ameerika-inglise imperialistide, eesti kodanluse, balti parunite, soome-rootsi avantüristide ja vene valgekaartlaste ning teiste palgaliste timukate tugevasti relvastatud jõugud.

Sotsiaaldemokraatide ja esseeride parteid, kes petsid töörahvast häbematu demagoogiaga, aitasid ameerika-inglise imperialiste ja eesti kodanlust töörahva-vastases võitluses ning Nõukogude-vastases interventsioonis.

Sotsiaaldemokraadid ja esseerid etendasid eesti kodanluse esimeste abiliste osa ja olid ameerika-inglise imperialistide agentideks.

Ameerika ja inglise imperialistide esindajad tegid oma teenritele sotsiaaldemokraatidele, esseeridele ja eesti kodanluse peameestele ülesandeks igati takistada rahu sõlmimist Nõukogude Venemaaga. Sotsiaaldemokraadid püüdsid kõigest väest täita oma peremeeste soovi. Sotsiaaldemokraatlik minister A. Hellat ajas 1919. a. augustis Eesti Ametiühingute I kongressi seepärast laiali, et kongress oma resolutsioonis nõudis Eesti viivitamatut väljaastumist interventsioonilisest sõjast ja rahu sõlmimist Nõukogude Venemaaga. 25 aktiivseimat kongressist osavõtjat lasti Izborskis maha.

Eesti töörahva kaotusele 1919. aastal aitas kaasa ka see asjaolu, et Kommuuni juhtkonda õnnestus pugeda mõnedel tööliklassi reeturitel, nagu Anvelt, Pöögelmännil jt., kes teostasid šovinistlikku, kodanlik-natsionalistlikku poliitikat. Nad püüdsid Eesti Töörahva Kom-

muuni eraldada Nõukogude riigi teistest osadest, löid oma piirivalveväed, sulgesid tegelikult piiri Nõukogude Venemaa ja Eesti Tööraha Kommuuni vahel, takistasid Eesti ja Nõukogude Venemaa vahelist kaubavahetust.

Viibides vaenlase tagalas, kodanlikus Eestis, juhtisid eesti kommunistid eesotsas V. Kingissepaga kodusõja perioodil eesti tööraha võitlust ameerika-inglise interventide ja nende agentuuri — eesti kodanlike natsionalistide vastu. Töötades kõige julmema valge terrori tingimustes, näitas Eestimaa Kommunistlik Partei eesotsas tema Keskkomiteega suurt meelekindlust, eneseohverdust ja sügavat armastust oma rahva vastu. Oma teostes, mis ilmusid illegaalselt, paljastas V. Kingissepp halastamatult interventide ninamehe, Ameerika Ühendriikide presidendi Wilsoni alatut valet ja silmakirjalikkust, kes organiseeris interventsioonisõja Nõukogude Venemaa vastu ja varustas sõjamaterjalidega imperialistide palgasõdureid ja valgekaartlasi, samal ajal aga lobises «humaansuse ja õigluse» põhimõtetest, millest ameerika imperialistid olevat selles sõjas juhindunud.

«Närige, närige Wilsoni heeringat ja saiakakku, nälgiva Eesti tööraha nälginud lapsed!... Iga raasukese küljes on miljonite langenute ja vigastatud sõjameeste-invaliidide verepiisk! Iga raasukese küljes on kümnete miljonite leinavate emade, naiste, vendade, õdede, laste silmapisar ja kole needus! Iga raasukese küljes on sadade miljonite higi ja ohked, iga raasuke on röövitud töötavalt rahvalt ja toreda käeliigutusega ette visatud neile, keda annetajad ise on tõuganud viletsusesse maailmasõja ja piirita kurnamise läbi!

Närige Wilsoni heeringat, Eesti proletariaadi lapsed! Aga iga suutäiega sööge enesesse ka piirita viha ja põlgust nende kullajumalate vastu, kes teile saia annavad ja ütlevad: näe, siin on, võid süüa! — aga enne mingu sinu isa ja vend ja tapku minu vaenlasi!»¹

Kodanlikud natsionalistid ja nende sabarakud sotsiaaldemokraadid ja esseerid karjusid, et kodanlus taotlevat Eesti «iseseisvust». V. Kingissepp näitas, et kodanlik Eesti on täielikult sõltuv ameerika-inglise imperialistidest.

¹ V. Kingissepp, Võitlus ameerika-inglise imperialistide ja nende käsilaste vastu, Tallinn, 1953, lk. 30.

«Isegi poodud hobusevaras on võllas rippumatum kui «rippumatu ja iseseisev» Eesti. Pahandage Pariisi maailmasandarm ära, ja «rippumatu» Eesti on ilma kõigest, mille najal ta «iseseisev» valitsus «ise» seisab.»

Eestimaa Kommunistlik Partei, olles sunnitud töötama pöranda all kõige julmema terrori tingimustes, jäi truuks revolutsioonilistele marksismi-leninismi ideedele, mis levisid Eesti töötajate laiade masside hulgas. Innustatuna nendest ideedest, jätkasid Eesti töölisel ja talurahvas kommunistliku partei juhtimisel oma õiglast võitlust. Neil tuli jätkata võitlust imperialismi ikke kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest Eestis. Eesti kodanluse diktatuuri algul püstitas EKP kohe kindlad ülesanded. Nõukogude Venemaa ja kodanliku Eesti vahel sõlmitud rahulepingu puhul väljaantud manifestis seadsid kommunistid Eesti töörahva ette kodanliku diktatuuri kukutamise ülesande ja püstitasid loosungi: «Maha eesti kodanlik valitsus! Elagu eesti töörahva revolutsioon! Elagu Eesti Nõukogude Vabariik!»

7. novembril 1920. aastal toimus Eestimaa Kommunistliku Partei I kongress, kus võeti vastu EKP programmilised alused ja põhikiri. Kõikides oma otsustes rõhutas kongress, et partei peamiseks ülesandeks on kodanluse võimu kukutamine Eestis ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine. Kongress andis välja manifesti eesti töörahvale, milles on öeldud: «Eestimaal on kommunistid näidanud, et nad oskavad võidelda ja surra. Aga nad saavad näitama, et nad töörahva eesotsas ka võita oskavad!»

Juhindudes kongressi otsustest, suurendas partei oma mõju töötava rahva hulkades. 1920. a. novembris viis EKP valimistel riigikogusse läbi Tallinna Ametiühingute Kesknõukogu nimekirja järgi 5 saadikut. Need moodustasid eesti kodanluse parlamendis eri fraktsiooni, kes nimetas ennast riigikogu kommunistlike tööliste rühmaks.

1921. aasta 5. ja 6. oktoobril toimus Jõgisoo külas Saue vallas Viktor Kingissepa juhtimisel EKP II kongress, mis oma otsustega relvastas eesti proletariaati, seades tema ette ülesande koondada oma võitluslipu ümber tööliste ja töötavate talupoegade hulgad ja muuta nad organiseeritud, võitlusvõimeliseks poliitiliseks armeeks, et sobival hetkel purustada kapitalismi ahelad. Kongress nõudis, et

kommunistid aktiivselt toetaksid tööraha igapäevaseid elulisi nõudmisi, võideldes tööraha majandusliku olukorra parandamise eest, kasutaksid ära tööliklassi iga väljaastumist, et selgitada proletariaadi klassivõitluse eesmärki ja valmistada töörahvast ette otsustavaks võitluseks proletariaadi diktatuuri eest.

Pärast II kongressi hakkas Eestimaa Kommunistlik Partei juhtima võitlust Eesti tööraha ühise väerinde loomise eest. 1922. a. alguses EKP initsiatiivil esitatud Tööraha Ühise Väerinde «12 nõudmist» said tööliste ja maatööraha hulgas laialdase toetuse osaliseks ja muutusid eesti tööliste ja töötava taluraha platvormiks. Vaatamata kodanluse tugevnenud terrorile toimus 1922. aasta 1. mail tööraha jõu ulatuslik demonstratsioon. Tallinnas võttis 1. mai demonstratsioonist osa enam kui 20 000 töölist.

Eesti Tööraha Ühisel Väerindel õnnestus tööraha hulkade ees paljastada menševikke ja esseere. Paljastatud esseeride partei oli sunnitud ennast ümber kujundama, end uue maski taha peitma. Purunenud «Eesti sotsiaal-revolutsionääride partei» asemele asutasid esseeride riismed koos pahempoolsete sotsiaaldemokraatidega, kes olid välja astunud Eesti sotsiaaldemokraatlikust töölispartei (sotside parteist), «iseseisvate sotsialistide» partei, mis peagi paljastati kui reeturlik partei ja lagunes. Massid löid temast lahku, minnes üle Eestimaa Tööraha Partesse, mis oli organiseeritud kommunistide poolt, liidrid aga läksid üle sotside partesse.

V. Kingissepa toimetusel hakkas kodanlikus Eestis ilmuma Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee häälekandja «Kommunist». Ajalehes «Kommunist» ilmus palju V. Kingissepa artikleid, milles ta propageeris marksismi-leninismi ideid ja kiskus halastamatult päevavalgele ameerika-inglise imperialistide salasepitsused Nõukogude riigi vastu.

EKP Keskkomitee juhtimisel andsid Eesti revolutsioonilised ametiühingud välja legaalseid töölisajalehti ja -ajakirju nagu «Tallinna Tööline», «Rõhutute Hää!», «Töö» jt.

1921. a. lõpul hakkas V. Kingissepa algatusel ilmuma töölisnoorte ajakiri «Noor Tööline», mille toimetajaks oli noor kommunist Johannes Lauristin (1899—1941), hiljem kommunistliku partei silmapaistev tegelane ja tun-

tud proletaarne kirjanik, kes kirjutas Juhan Madariku pseudonüümi all. Artiklid, mis ilmusid ajakirjas «Noor Tööline», olid suunatud kodanlik-natsionalistlike parteide — sotside (menševike), isesotside (end. esseeride) ja teiste tööraha äraandjate vastu. Nad kasvasid Eesti töölisnoories armastust Nõukogude riigi ja suure kommunistliku partei vastu. «Noor Tööline» levitas laialdaselt töölisnoorsoo hulkades marksismi-leninismi ideid poliitiliste, populaarteaduslike ja ilukirjanduslike tööde abil.

Kommunistliku partei edukas töö andis sotsiaaldemokraatide (sotside) parteile tugeva hoobi. Selle kohta annavad tunnistust alljärgnevad arvud.

Kodanliku Eesti asutava kogu valimistel 1919. a. aprillis said sotsid igasuguste valelike lubaduste abil 152 000 häält, esimese riigikogu (parlamendi) valimistel said nad 80 000 häält, teise riigikogu valimistel 1923. a. mais aga ainult 64 000 häält. Imperialismi õelaim agentuur tööliklassi hulgas — «sotside» partei — nõrgenes järjekindlalt.

Samal ajal kasvas kiiresti kommunistliku partei mõju. Eesti ametiühingud, välja arvatud riigiteenijate ametiühing, ühinesid Eestimaa Tööraha Ühiseks Väerindeks, mida juhtisid kommunistid. Kodanlikus parlamendis kujunes kommunistlik rühm. Kõned, mis kirjutati V. Kingissepa poolt kommunistlike parlamendisaadikute jaoks, kutsusid kodanluse leeris esile tigea ulgumise.

Eestimaa Kommunistliku Partei järjest kasvav mõju ja tööliste võitlus kodanluse vastu kutsusid reaktsiooni leeris esile meeletu viha. Reaktsioon tugevdas rünnakut kommunistliku partei ja tema liikmete vastu.

3. mail 1922. aastal areteeriti ja tapeti eesti kodanluse poolt pärast metsikut piinamist Viktor Kingissepp. Kommunistlikule parteile oli antud raske löök. Hävitati parteiorganisatsioonid, suleti töölisajakirjandus ja lavastati «115 kommunisti protsess». Kodanluse ja sotside ajakirjandus pasundas, et nüüdsest alates on kommunism Eestis täiesti välja juuritud. Kuid V. Kingissepa juhtimisel üles kasvanud EKP jäi püsima. Ta jätkas oma tööd raugematu energiaga, võites enda poole proletariaadi ja kehvtalurahva üha suuremaid hulki.

V. Kingissepa tapmisest polnud möödunud veel viit kuudki, kui 1922. a. sügisel toimus Aruküla jaama lähedal EKP III kongress, mis kohustas parteiorganisatsioone

koondama oma jõude võitluseks kodanluse võimu kukutamise ja proletariaadi diktatuuri taastamise eest. Aastail 1923—1924 saavutas partei ühisrinde taktika teostamisega uusi edusamme. 1923. aastal organiseerisid kommunistid Eestimaa Tööraha Partei, mis oli EKP legaalseks organisatsiooniks. Kommunistliku partei mõju all olid ametiühingulised organisatsioonid, tööliste spordiühingud, haigekassad, tööliste kultuurhariduslikud ühingud jne. Partei juhtimisel tegutses edukalt Eestimaa Kommunistlik Noorsooühing, millel oli linna ja maa töölisnoorte hulgas suur mõju. Eriti tugev oli EKP mõju ametiühingutes.

II riigikogu ja eriti omavalitsuste valimistel 1923. aastal said Eesti Tööraha Ühise Väerinde nimekirjad suure arvu häali. Omavalitsuste valimistel linnades ja enamikus asulates saavutasid Tööraha Ühise Väerinde nimekirjad esikohad. Sotsiaaldemokraadid said kõikjal suure lüüasaamise osaliseks, eriti Tallinnas, Narvas ja Tartus.

Eesti Tööraha Ühise Väerinde edusammud omavalitsuste valimistel panid kodanluse märatsema. 21. jaanuaril 1924. aastal sulges poliitiline politsei üheaegselt kogu maal üle 300 töölisorganisatsiooni, areteeris töölisorganisatsioonide aktiivi ja Tööraha Ühise Väerinde saadikud riigikogus, linna- ja vallavolikogudes. Alustati uue, «149 kommunisti protsessi» ettevalmistamist, mis toimus 1924. aasta sügisel. 39 kaebelust mõisteti eluaegsele sunnitööle, ülejäänule aga mõisteti pikaajaline vanglakaristus. Välikohus mõistis tööliste ametiühingute juhi Jaan Tompi mahalaskmisele. Kommunistide-vastane terror ei peatanud revolutsioonilise kriisi süvenemist. Kodanlusel muutus üha raskemaks säilitada oma võimu ja ta hakkas tüürima fašistliku režiimi poole. Valmistudes otsustavateks võitlusteks, hakkas EKP esmakordselt pärast kodusõda looma konspiratiivseid võitlussalku.

Seoses revolutsioonilise kriisi valmimisega ja fašismiohu suurenemisega alustas EKP 1924. a. kevadel relvastatud ülestõusu ettevalmistamist. 1924. aasta 1. detsembril toimus eesti tööraha relvastatud ülestõus, kuid see nurjus. Kuigi valitseval kodanlusel õnnestus relvastatud ülestõus maha suruda, liitusid ülestõusnud, hoolimata lüüasaamisest, veelgi tihedamalt, säilitades oma revolutsioonilisi jõude.

1. detsembri ülestõus oli eesti proletariaadi kangelaslikuks väljaastumiseks imperialismi ikke vastu ja läks

Eesti revolutsioonilise töölisliikumise ajalukku kui üks kõige eredamaid lehekülgi.

Pärast 1924. aasta 1. detsembri ülestõusu verist mahasurumist õnnestus eesti kodanlusel oma võimu ajutiselt kindlustada. Kodanlik valitsus teostas tööliklassi suhtes metsiku terrori poliitikat.

1924. a. lõpul suleti ametiühingud ja teised legaalsed töölisorganisatsioonid. Suletud ametiühingute asemele rajas sotside partei kodanliku valitsuse soosimisel oma kollased ametiühingud, püüdes mahajäänumaid töölisi niipidi vedada.

Pärast ülestõusu mahasurumist tugevneb ka ideoloogiline reaktsioon.

Võimul olev eesti kodanlus püüdis laiade hulkade, eriti aga noorsoo teadvust mürgitada metsiku natsionalistliku ideoloogia mürgiga. Eriti õhutas eesti kodanlus vaenu vene rahva vastu, sest vene tööliklass oli kukutanud kodanluse omal maal ja kehtestanud töörahva võimu, nõukogude võimu. Samal ajal katsus kodanlus sisendada rahvasse, eriti noorsoosse orjalikku lõimitamist lääne imperialismi pseudokultuuri ees.

Eesti kodanluse «lääneorientatsioon» ja tema orjalik lõimitamine lääne-euroopa ja ameerika kapitalistliku kultuuri ees leidsid väljendust ka reaktsioonilise filosoofia kummardamises. Fichte, Schellingi, Kanti ja uuskantiaanlaste idealistlik filosoofia, Spengleri vaated, Nietzsche õpetus, positivism, pragmatism ja intuitivism olid selleks vaimutoiduks, mida kodanlikus Eestis kirjanduses ja kateedritelt serveeriti kui «parteitut» filosoofiat, mis seisvat klasivõitlusest kõrgemal. Eesti kodanlik ajakirjandus ülistas kui rahvuskangelasi naisekägistajat Sergot, igasugu riigivargaid ja pankrottmeistreid ning fašistlikke diktaatoreid.

Kodanlus pidas marksismi vastu ja materialismi vastu üldse väsimatut võitlust. Kodanlikus Eestis levitati selliseid raamatuid nagu «Nägematu maailm ja surematu elu», «Ekstaas ja Ameerika», «Hinge surematus», «Kas on olemas hauatagune elu?», «Mees, naine ja jumal», «Seksuaalküsimused kristlikust seisukohast», «Rahva tautervishoid ja tulevik» jne. Muuseas, viimases raamatus «tõestab» autor, toetudes veismanistlik-morganistlikule geneetikale ja eugeenikale, et kriisides, masside viletsuses ja tööpuuduses on süüdi töörahvas ise, tema mittetäisväärtuslikud «rassitunnused». Selle raamatu autor väidab, et

tervishoid, sotsiaalkindlustus ja abirahad töötuile toovad rahva tuleviku seisukohalt «rohkem kahju kui arvatakse»: nad on suunatud rahva kõige väheväärtuslikuma osa säilitamisele. Teiste sõnadega, käies oma lääne-euroopa ja ameerika õpetajate jälgedes, kuulutab autor «rahva tervishoidlike omaduste» säilitamise tingimuseks... töörahva väljasuremise!

Hoolimata julmast terrorist, areteerimistest, aktiivsemate kommunistide tapmisest (H. Heidemann ja teised), jätkus kommunistliku partei töö. Eestimaa Kommunistlik Partei juhtis sügavalt põrandaalustes tingimustes ideoloogilist võitlust kodanlike natsionalistide, sotside ja teiste tööliklassi reeturite idealistliku filosoofia vastu.

Eestimaa Kommunistlik Partei suutis kõige julmema terrori tingimustes levitada märksismi-leninismi klassikute teoseid eesti keeles: V. I. Lenini teoseid «Riik ja revolutsioon», «Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded», J. V. Stalini teost «Leninismi alustest» ja teisi. Kommunistlik partei andis välja teoreetilist ajakirja «Klassivõitlus» ja ajalehte «Kommunist».

Eestimaa Kommunistliku Partei suur ideoloogiline töö relvastas töölisi ja kogu töörahvast ning aitas neil oma klassivaenlasi ära tunda, mobiliseeris neid võitluseks. Juba 1925. aastal organiseerisid kommunistid Vene-Balti tehases ja Balti Manufaktuuris streike. Levitati kommunistlikke lendlehti. Kommunistid töötasid põrandaaluste organisatsioonide taastamisel ja tööliklassi legaalsete organisatsioonide loomisel. Ametiühingulised organisatsioonid hakkasid sotside mõju alt jälle järk-järgult vabana.

Neil aastail hakkas eesti kodanlus võitluses töölisliikumisega kasutama alatut võitlusmeetodit — laialdase provokatsiooni meetodit, saates tööliste organisatsioonidesse poliitilise politsei agente ja provokaatoreid.

Aastail 1926—1931 tapeti kodanlike timukate poolt üksteise järel EKP Keskkomitee juhtivad töötajad August Riisman, Aleksander Leiner ja Johannes Jürna. Kõik nad langesid töölisorganisatsioonidesse ja isegi parteisse pugenud provokaatorite ja trotskistide äraandmise ohvriks. Eestimaa Kommunistlikul Parteil läks korda tööliklassi abiga oma read ja töölisorganisatsioonid provokaatoreist puhastada.

13. novembril 1926. aastal toimus EKP konverents. 7. jaanuaril 1928. aastal — EKP Keskkomitee pleenum ja 1. jaanuaril 1929. aastal — EKP konverents, kus arutati läbi abinõud parteitöö reorganiseerimiseks vastavalt uuele olukorrale, parteiorganisatsioonide taastamise küsimused, töölisklassi legaalsetes organisatsioonides ning talurahva ja noorte hulgas teostatava töö küsimused.

30-ndail aastail tuli Eestimaa Kommunistlikul Parteil pidada visa võitlust pahempoolse ja parempoolse kallaku vastu oma ridades.

Parempoolsed oportunistid ülistasid kapitalismi stabilisatsiooni püsivust, eitasid revolutsioonilist taktikat, teostasid likvideatorlikku poliitikat.

9. aprillil 1930. aastal toimus EKP Keskkomitee pleenum, kus mõisteti hukka parempoolne oportunistlik kallak, mis oli sel ajal peamiseks hädaohuks parteis. Parempoolne kallak likvideeriti samal aastal.

1931. a. veebruaris toimus EKP Keskkomitee järjekordne pleenum, mis tunnistas hädavajalikuks pidada otsustavat võitlust «pahempoolse» kallaku vastu. «Pahempoolsed» kallaklased asendasid võitluse töölisklassi igapäevaste nõudmiste eest kõlavate fraasidega, loobusid igapäevasest organisatsioonilisest tööst, ignoreerisid töölisklassi ühisrindede taktikat. Pleenum rõhutas, et pahempoolsete oportunistlike vaadete kandjaks on kriisi ajal laostunud «pööraseks läinud väikekodanluse» elemendid. Olles sattunud töölisklassi ridadesse, ei ole nad suutelised taluma klasivõitluse raskusi ja on valmis avantüristlikeks, meeletlikeks tegudeks.

1931. aastal toimunud Eestimaa KP Keskkomitee pleenum, olles «pahempoolsed» oportunistid hukka mõistnud, nõudis julget bolševistlikku kriitikat ja enesekriitikat. Pahempoolsete ja parempoolsete katsed luua kuritegelik blokk likvideeriti ja leninlik-stalinlik poliitika saavutas Eestimaa Kommunistlikus Parteis võidu.

1932. a. märtsis andis Eestimaa KP Keskkomitee välja manifesti, milles pahempoolsete kallaklaste antileninlik seisukoht agraarpoliitika küsimustes aastail 1917—1920 sai tõsise kriitika osaliseks.

Seoses fašistliku hädaohu suurenemisega alustas Eestimaa Kommunistlik Partei võitlust tööliste ühisrindede ja antifaašistliku rahvarinde moodustamise eest, et takistada fašistide võimuletulekut. Sotsiaaldemokraatia juhid

saboteerisid töörahva ühisrinde loomist ja eelistasid ühisrinnet kodanlusega, mis avas fašistidele tee võimu juurde.

12. märtsil 1934. aastal kehtestati Eestis Pätsi-Laidoneri fašistlik diktatuur. Eestimaa Kommunistlik Partei organiseeris rahvahulki võitluseks fašistliku diktatuuri kukutamise ja nõukogude võimu kehtestamise eest.

Pätsi-Laidoneri fašistlik valitsus püüdis lämmatada igasuguse progressiivse mõtteavalduse, suruda rahva nn. «vaikivasse olekusse», nagu sel korral nimetati fašistliku režiimi mädanenud õhkkonda Eestis. 1935. aastal likvideeriti Eestis kõik poliitilised parteid ja asutati fašistlik «isamaaliit». Poliitiliste parteide likvideerimisel ei osutanud kodanlikud parteid ja sotside partei mingisugust vastupanu, vaid nende parteide liidrid püüdsid üle minna «isamaaliitu». See näitab, et eesti kodanluse hulgas ei olnud progressiivseid jõude, kes oleks osutanud vastupanu fašismile. Omavahelised tülid kodanluse liidrite vahel toimusid ainult saagijagamise pinnal.

Tagakiusamise pärast fašistliku kodanluse poolt olid sunnitud Eestist lahkuma bioloogiateadlane A. Audova ja kunstnik A. Koort. Nad asusid elama Nõukogude Liitu. Viulukunstnikul Eduard Sõrmusel, kes andis kontserte Nõukogude Liidus ja paljudes Lääne-Euroopa maades, keelas kodanlus Eestis esineda.

Aastail 1938—1939, pärast Müncheni kokkulepet lääne imperialistide vahel, muutus Eesti kodanlus täielikult fašistliku Saksamaa kuulekaks tööriistaks, nõukogudevastase sõja ja interventsiooni salajaseks baasiks. Eesti töörahva meelepaha Pätsi-Laidoneri fašistliku diktatuuri vastu kasvas järjest. Väljapääsu kujunenud ähvardavast olukorrast näitas töörahvale Eestimaa Kommunistlik Partei, kes juhendus marksismi-leninismi võitmatutest ideedest.

Eestimaa Kommunistlik Partei tugevdas võitlust laialdase antifäšistliku rahvarinde loomise eest, fašismi vastu.

Sotsiaaldemokraatia äraandlikud juhid keeldusid endiselt ühise rinde loomisest koos kommunistidega.

Avalikele sotsiaal-fäšistidele (sotsidele) võitluses kommunistliku partei vastu aitasid kaasa ka nn. «austro-mark-sistid» N. Andreseniga eesotsas, kes nimetasid endid «noorsotsialistideks» ja püüdsid kujutada, nagu võitleksid nad parempoolsete sotsialistide, avalike imperialismi agen-

tide vastu. Kuid oma ajakirjas «Rünnak» avaldasid selle toimetaja N. Andresen ja teised noorsotside liidrid artikleid, mis laimasid marksismi-leninismi ideid ja Nõukogude Liitu ning ülistasid austro-marksismi peamehi F. Adlerit ja O. Bauerit — fašismi apologeete ja võimuleaitajaid.

Kuid tänu Kommunistliku Partei ulatuslikule selgitustööle loodi siiski antifašistlik rahvarinne, millega liitusid sotsiaaldemokraatlikud reatöölised, kes pöörasid selja oma äraandlikele liidritele, rida ametiühinguid ja teisi töörahva massiorganisatsioone, talupojad ja intelligents.

Partei tugevnes ka organisatsiooniliselt. Isegi kommunistid, kes viibisid vanglates range isoleerituse tingimustes, pidasid tihedat sidet Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomiteega ning andsid välja käsitsikirjutatud vanglaajalehte «Vangimaja Kiir», mis julgustas poliitilisi vange võitluse jätkamisele töörahva vabastamise eest kõige rängemates kodanluse terrori tingimustes. Suure töö poliitvangide-kommunistide organiseerimise ja nende ideelis-poliitilise kasvatamise alal marksismi-leninismi vaimus teostas Johannes Lauristin. Proletaarne kirjanik ja ajakirjanik J. Lauristin, kes viibis kodanliku Eesti vanglates ligi 15 aastat, kirjutas seal väga raskes olukorras oma romaani «Vabariik», jutustuse «Riigikukutajad» jt., mis omavad suure tähtsuse Eesti töörahva kommunistlikul kasvatamisel.

Aastail 1938—1939 tugevnes EKP töö märgatavalt, parteil õnnestus rajoonikomiteede võrku tunduvalt laiendada ja tugevdada, mis võimaldas EKP Keskkomiteel partei algorganisatsioonide juhtimist parandada ja tihendada sidet massidega.

1940. a. aprillis toimus Tallinnas Eestimaa Kommunistliku Partei põrandaalune konverents, kus võeti vastu rida konkreetseid otsuseid selle kohta, kuidas paremini võidelda fašismi kukutamise eest ning sõbralike sidemete kindlustamise eest Eesti ja NSV Liidu vahel.

Eestimaa Kommunistliku Partei 1940. a. aprillikonverents toimus olukorras, kus Lääne-Euroopas oli alanud teine maailmasõda. Eesti kodanlik valitsus oli rahvahulkade surve all sunnitud sõlmima vastastikuse abistamise pakti NSV Liidu valitsusega. See asjaolu oli tähtsaks rahu kindlustamise abinõuks. Sellega hoiti ära Eesti okupeerimine hitlerliku Saksamaa poolt 1939. aastal ning kindlustati Eestile võimas kaitse imperialistlike riikide

agressiooni vastu. Kuid Eesti fašistlikud valitsejad ei asunud ausalt pakti ellu viima, vaid jätkasid imperialistide käsilastena agressiooni sepitsemist NSV Liidu vastu.

Pärast aprillikonverentsi ilmus Eestimaa Kommunistliku Partei häälekandja «Kommunist» nr. 1, 1940. a., mis andis eesti töörahvale konkreetsed juhised võitluses fašistliku diktatuuri kukutamise eest.

Üleskutses «Kogu Eesti rahvale!» paljastatakse eesti kodanluse reaktsioonilist, mustasajalist olemust, näidatakse, kuidas endise nn. «demokraatliku» kodanliku opositsiooni juhid on asunud tagurliku diktatuuri tegelikule toetamisele ning seisavad liidus fašistlike purutagurlike liidritega. «Nende sõnakõlksutamised «demokraatia kaitsmisest» on paljas silmakirjateenimine ja demagoogiliseks vahendiks oma grupiliste saagihuvide kaitsmisel,» öeldakse ajalehes. «Paljastage neid salakavalaid rahvavaenlasi! Samuti asuge leppimatusse võitlusesse ka nende sotsiaaldemokraatlike sábarakkude vastu, kes küll nimetavad endid «demokraatideks», kuid kes ei taha tõeliselt taguruse vastu võitlust pidada, vaid sobitavad ühisrinnet tagurusega. . .»

Artiklis «Mille eest võitleme?» näidatakse eesti rahvale kõige lähemaid võitlusülesandeid: «Meie lähemaks poliitiliseks nõudmiseks on rahvavabaduste, s. t. sõna-, trüki-, koosolekute-, ühinemise ja valimisvabaduste kättevõitmine. Rahvas peab võitma kätte vabaduse vabalt oma ellu puutuvaid küsimusi arutada nii suusõnaliselt kui ka trükis, vabalt looma oma organisatsioonid ja vabalt valima oma esindajad nii riigi kui kohalikesse omavalitsuse asutustesse.»

Tänu Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei abile, oli Eestimaa Kommunistlik Partei 1940. a. juunis-juulis võimeline juhtima Eesti tööliklassi ja kõiki töötajaid võitluses kodanluse diktatuuri kukutamise ja nõukogude võimu taaskehtendamise eest.

Eesti tööliklassi ja töötava talurahva kauaaegse, ennastalgava, Kommunistliku Partei juhtimisel peetud võitluse tulemuseks oli revolutsiooniline pööre 1940. a. juunis ja nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 21. juulil 1940. aastal.

Revolutsiooniline pööre Eestis algas 21. juunil 1940. aastal. Kommunistliku Partei juhtimisel toimusid Tallinnas, Narvas, Tartus, Pärnus ja teistes linnades töötajate

võimsad demonstratsioonid ja miitingud. Uluotsa fašistlik valitsus kukutati. Seega vabanes Eesti imperialismi ikkest. Samal päeval teatati uue valitsuse kujundamisest eesotsas progressiivse ühiskonnategelase ja kirjaniku Vares-Barbarusega.

21. juunist kuni 21. juulini 1940. aastal kestis Eestis revolutsiooniline võitlus nõukogude võimu eest.

J. Varse demokraatlik valitsus, kes sai võimule rahva võidu tulemusena 21. juunil, asus rahvahulkade nõudmisel sõpruse ja koostöö teele Nõukogude Liiduga, likvideeris kodanluse kontrrevolutsioonilised organisatsioonid — Kaitseliidu, Isamaaliidu jt., eemaldas riigiaparaadist silmapaistvamad fašistlikud tegelased, kehtestas laialdased demokraatlikud vabadused ning kuulutas välja valimised uude Riigivolikogusse demokraatlikel alustel.

Eesti töölisklass sai alates 21. juuni võidust võimaluse kasutada tema poolt kättevõidetud laialdasi demokraatlikke vabadusi võitluseks nõukogude võimu eest. Eestimaa Kommunistlik Partei tuli põranda alt välja ja alustas tööd oma poliitika selgitamiseks rahvahulkades, nende võitmiseks enda poole, töörahva poliitiliseks kasvatamiseks ja organiseerimiseks. Kommunistliku Partei juhtimisel töötasid ametiühingud, Kommunistlik Noorsooühing, kultuurhari-duslikud ühingud ja teised organisatsioonid. Teostades ühise väerinde poliitikat, tugevdades töölisklassi ja talu-rahva liitu koondas Kommunistlik Partei oma juhtimise alla kõik töötava rahva organisatsioonid, luues Riigivoli-kogu valimisteks Eesti Töötava Rahva Liidu. Töötava Rahva Liidu programm oli töötava rahva võimu kehtesta-mise ja Nõukogude Liiduga sügava sõpruse loomise programmiks.

Eestimaa Kommunistlik Partei suutis enda ümber koon-dada tööliste ja talupoegade laiad hulgad, isoleerida parem-poolsed sotsiaaldemokraadid, kodanlikud natsionalistid ja teised kodanluse agendid. Kujunesid soodsad tingimused proletariaadi diktatuuri teostamiseks. Selles võitluses võimu pärast kodanluse vastu osutasid Eesti töörahvale kõikvõimalikku vennalikku abi Nõukogude Liidu rahvad. Tänu sotsialistliku ülesehitustöö suurtele edusammudele Nõukogudemaal tungis nõukogude võimu idee sügavale töötava rahva hulka. Viimased läksid kommunistliku partei, ainukese partei järel, kes oli võimeline juhtima neid nõukogude võimu võidule.

14.—15. juuli valimistel saavutas Eesti Töötava Rahva Liit suure võidu — saades 92,8% kõigist antud häältest.

Väljendades rahva tahet, tegi uus Riigivolikogu 21. juulil ajaloolise otsuse nõukogude võimu väljakuulutamise kohta Eestis ja Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi astumise kohta NSV Liidu koosseisu.

Nii lõppes 21. juunil alanud revolutsiooniline pööre 21. juulil nõukogude võimu taaskehtestamisega Eestis.

6. augustil NSV Liidu Ülemnõukogu istungil võeti Eesti NSV vastu Nõukogude Liidu koosseisu. 25. augustil võeti vastu Eesti NSV Konstitutsioon, mis oli välja töötatud NSV Liidu Konstitutsiooni alusel.

Algas sotsialistliku ülesehitustöö periood. Vana kodanlik riigimasin lammutati ja loodi uus nõukogude riigiaparaat. Suurtööstus, pangad, maa, raudteed ja suured kaubandusettevõtted muudeti kogu rahva omandiks. Tööpuudus likvideeriti lühikese aja jooksul, töörahva materiaalne heaolu paranes. Ettevõtteis arenes sotsialistlik võistlus. Töötav talurahvas sai maad, ta vabastati võlaorjusest ja sai Nõukogude riigilt pikaajaliste krediitide, loomatoidu, seemnete, väetiste jne. näol suurt abi. Loodi traktorijaamad ja hobulaenutuspunktid. Vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik kultuur hakkas kiiresti arenema.

Suure poliitilise aktiivsuse ja tööalase tõusu tähe all toimusid 12. jaanuaril 1941. aastal NSV Liidu Ülemnõukogu valimised, mis tõid kommunistide ja parteitute blokile hiilgava võidu.

Nõukogude Eesti töörahvas saavutas esimesel nõukogude võimu aastal vabariigi parteiorganisatsiooni juhtimisel, Nõukogude Liidu rahvaste, eriti suure vene rahva vennaliku abiga ja nõukogude valitsuse ning NLKP Keskkomitee alatise tähelepanu ja hoolitsuse juures märkimisväärsed edusamme. Võitluses nõukogude võimu taastamise eest ja sotsialistlikus ülesehitustöös osutas eesti rahvale suurt abi NSV Liidu Kommunistlik Partei ja NSV Liidu valitsus. Sotsialistlik ülesehitustöö võis noores Nõukogude Eestis alata soodsates tingimustes. Nõukogude Eesti sai nõukogude vennasvabariikidelt ja NSV Liidu valitsuselt määratu suurt majanduslikku abi, abi vilunud kaadrite näol. Ta kasutas kõige rikkalikumaid kogemusi, mida vanemad liiduvabariigid olid omandanud sotsialistliku majanduse ja kultuuri arendamisel.

Võitluses võimu eest ja sotsialistliku ülesehitustöö juh-
timisel kasvas ja karastus Eestimaa Kommunistlik Partei,
NLKP üks väesalkadest.

Hitlerliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule kat-
kestas ajutiseks nõukogude inimeste rahuliku loova töö.
Tekkisid uued ülesanded. Oli tarvis mobiliseerida kõik
rahva jõud vaenlase tagasilöömiseks. Vabariigi parteiorga-
nisatsioon korraldas oma töö selles suunas ümber.

Eestimaa Kommunistlik Partei organiseeris ja innustas
töötavat rahvast relvastatud võitlusele saksa fašistlike
röövvalitajate vastu ja ennatsalgavale tööle loosungite
all: Kõik rinde heaks! Kõik võidu heaks!

Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja algul toimus Nõu-
kogude Eestis varjatud kujul äge klassivõitlus.

Nõukogude võim Eestis taastati ilma kodanluse avaliku
relvastatud vastupanuta, sest tal ei olnud selleks jõudu.
Kuid saksa fašistlike röövvalitajate sissetungiga Nõuko-
gude Liidu territooriumile tõtsid kulakud ja muud kodan-
likud ollused uuesti pead, lootes tagasi saada kaotatud
kurnamisvõimalusi. Kodanlikud natsionalistid, kes olid
imperialistlike riikide otsesteks agentideks, aktiveerisid
oma Nõukogude-vastast tegevust.

Kommunistliku partei üleskutsel astusid esimestest sõ-
japäevadest alates tuhanded nõukogude patrioodid hävi-
tuspataljonidesse ja võitlesid mitte ainult vaenlase poolt
saadetavate fašistlike bandiitide vastu, vaid tõrjusid koos
Punaarmee ja Balti mere laevastiku osadega tagasi ka
fašistliku armee regulaarvägede rünnakuid. Eesti NSV ter-
ritooriumil tegutses üle 16 hävituspataljoni ja töölispolgu.

Ägedates võitlustes saksa fašistlike röövvalitajate
vastu tugevnes ja karastus eesti ja vene rahva sõprus.

Pärast Nõukogude Eesti okupeerimist fašistide poolt
algas siin verine terror. Tuhanded nõukogude inimesed,
kes olid poliitiliselt arenenud nõukogude võimu aastail,
langesid metsiku fašistliku terrori ohvriks. Kulakud tasu-
sid kätte uusmaasaajaile, tappes neid karistamatult. Saksa
fašistid ja eesti kodanlikud natsionalistid hakkasid levi-
tama fašismi ja kodanliku natsionalismi ideoloogiat.

Kommunistlik partei asus okupeeritud territooriumil
juhtima Eesti, töörahva võitlust fašistlike barbarite ja
nende käsilaste vastu. Ta organiseeris elanikkonna hulgas
pidevalt ja süstemaatiliselt nõukogude lendlehtede levi-
tamist ja Moskva ning Leningradi raadiosaadete kuula-

mist. Kommunistlik selgitustöö andis jõudu ja julgust Nõukogude Eesti vabastamise eest võitlejatele. Kommunistlik partei innustas Eesti töötavat rahvast võitlusse vihatud hitlerliku režiimi ja selle abiliste — eesti rahva õelaimate vaenlaste — kodanlike natsionalistide vastu.

Okupatsiooni esimestest päevadest alates asus kommunistlik partei juhtima partisaniliikumist.

Eesti väeosade sõdurid täitsid Kodumaa vabastamisel fašistlikest röövvalutajatest auga oma kohust, saavutades Nõukogude Armee kaardiväeosade kõrge nimetuse. Nad said korduvate tänuavalduste osaliseks Nõukogude Liidu sõjavägede ülemjuhataja generalissimus J. V. Stalini poolt.

Fašistliku okupatsiooni aastail veendusid Eesti tööliised ja talupojad lõplikult selles, et need, kes on astunud välja vene rahva vastu, eesti ja vene rahva sõpruse vastu, on Eesti töötava rahva õelaimad vaenlased. Kodanlikud natsionalistid paljastasid endid sõja-aastail täielikult kui saksa fašistlike röövvalutajate käsilased. Eesti töötav rahvas võttis sellest õppust ja tegi õiged järeldused.

Pärast nõukogude rahva võitu Suures Isamaasõjas saavutas eesti rahvas koos teiste nõukogude rahvastega kommunistliku partei juhtimisel oma rahvamajanduse ja kultuuri taastamise ja edasise arendamise töös suuri edusamme.

Sõjajärgsel perioodil teostasid Eesti bolševikud suure töö eesti rahva kommunistliku kasvatamise alal. Eriti suur tähtsus on marksismi-leninismi klassikute teoste väljaandmisel eesti keeles. Nõukogude Eestis on kirjastatud 7 väljaannet NLKP ajaloo lühikursust üldtiraaziga 145 000 eksemplari, on ilmunud enamik V. I. Lenini teostest, Lenini Valitud Teosed kahes köites, V. I. Lenini tööd «Materialism ja empiriokrititsism», «Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium», «Riik ja revolutsioon», «Mis teha?» ja teised. On välja antud J. V. Stalini teoste 13 köidet ja J. V. Stalini üksikud tööd: «Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast», «Leninismi küsimusi», «Marksism ja keeleteaduse küsimused», «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» jt. Välja on antud ka osa Marxi ja Engelsi teoseid nagu Marxi «Kapital», Engelsi «Anti-Dühring» jt.

Kodanlikud natsionalistid, kes olid Nõukogude Eestis pugunud vastutavatele aladele ideoloogilises töös, püüdsid

kodanliku natsionalismiga mürgitada eesti rahva teadvust, takistasid eesti nõukogude kirjanduse teoste loomist ja väljaandmist, takistasid eesti teaduse arenemist ja teaduslike kaadrite kasvu. Selleks, et eesti nõukogude teadus, kirjandus ja kunst võiksid kiiresti kasvada, on vaja likvideerida kodanliku natsionalismi jäänused inimeste teadvuses, parandada tööd eesti rahva kommunistliku kasvatamise alal.

Otsustava tähtsusega kogu eesti rahva majanduslikus ja kultuurilises arenemises ja parteiorganisatsiooni elus oli ÜK(b)P Keskkomitee ajalooline otsus «Vigadest ja puudustest EK(b)P Keskkomitee töös». Tänu sellele ajaloolisele otsusele ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee VIII pleenumi otsustele paljastati ja likvideeriti 1950. aastal eesti kodanlike natsionalistide rahvavastane rühm.

ÜK(b)P Keskkomitee ajalooline otsus vigadest ja puudustest EK(b)P Keskkomitee töös näitab veel kord Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja tema Keskkomitee pidevat ja järjekindlat hoolitsust eesti rahva eest.

ÜK(b)P Keskkomitee ajalooline otsus on aidanud meie parteiorganisatsioonil kodanlike natsionalistide jäänused välja selgitada ja paljastada. Kriitika ja enesekriitika julge arendamine, kaadrite kasvatamine marksismi-leninismi ideede vaimus, nõukogude patriotismi ja NSV Liidu rahvaste vankumatu sõpruse vaimus on meie vabariigi loominguliste jõudude kasvu aluseks.

Eesti revolutsioonilise liikumise ajalugu õpetab, et meie rahva võitlust ekspluateerimise hävitamiseks ja rahvusliku vabastuse eest on juhtinud võimas Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, mille üheks võitlussalgaks on Eestimaa Kommunistlik Partei. Bolševistlikud organisatsioonid loodi Eestis VSDTP II kongressi ajajärgul, koos bolševismi kui poliitilise mõtte voolu tekkimisega kogu Venemaal. Sellest ajast saadik võitsid leninismi ideed, mida levitas bolševike partei, järjest suuremaid töörahva hulki Eestis enda poole. Leninismi lipu all viis kommunistlik partei eesti töötava rahva võidule mõisnike ja kodanluse vastu ja hävitas meie maal imperialismi ikke. Käesoleval ajal ehitavad nõukogude rahvad, nende hulgas ka eesti rahvas kommunistliku partei juhtimisel, marksismi-leninismi ideede valgusel kommunismi, sammudes võidult võidule.

Toimetaja Ü. Taigro.

Kaane kujundus P. Reever.

Tehniline toimetaja A. Sepp.

Korrektorid:

V. Tui ja V. Kuresson.

Ladumisele antud 11. XI 1953.
Trükkimisele antud 14. I 1954.
Paber 54×84 sm, ¹/₁₆. Trükisarv 3000. Trükipoognaid 2,5.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,05. Arvutuspoognaid 2,26.

Tellimise nr. 2868. MB-04822.
Trükikoda „Bolševik“, Viljandi, V. Kingissepa t. 31/26.

На эстонском языке

Hind 55 kop.

1—9

Trükivigu

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema	Kelle viga
31	22 alt	A. Koort	J. Koort	toimetaja

55 kop.

A

19999

157360

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00357618 0

Распространение идей марксизма-ленинизма в Эстонии —
И. Саат